

A

Asarı Atika ve Mızeler

Teftiſeti :

Merkezi İzmir olan Asarı Atika müfettiſliği 1929 Eylülünden beri Asarı Atika ve Mızeler hakkındaki tefti e - leri ſunlardan ibarettir

I - Müfettiſ Az .na

icra edilmekte olan hafriyatı idare etmek ve muvaffakiyetle cereyan eden bu hafriyat hakkında keſfolunan muazzam binaların planlarıyla elde edilen asarı heykeltıraſı ve saireye dair fotografileri havi bir ilmi rapor takdim etmiş ve aynı zamanda sikleti tonlara baliğ olan asarı mekşufenin cümlesini İzmir Müzesine nakil ve bunları ait oldukları devirlere göre tasnif etmiştir . Raporun Vekalet mecmuasında neşri mukarrerdir .

2 - Tire'nin 20 kilometre şimalinde köylüler tarafında hafriyen icra kılınan hafriyatta tahtezzemın mezar evleri bulunması üzerine müfettiſ K Tire'ye gönderilmiş ve burada tetkikat icrasıyla elde edilen türabı asarı fotografilerile tesbit etmiş ve raporunu göndermiştir . Kablelmilat üçüncü asra nisbeti tekakük eden bu eserler İzmir Müzesine naklolunmuştur .

3 - Mendiros kanalının hafri esnasında zuhur edip şunun bunun elinde kalan kıymetli Asarı Atika hakkında tetkikata me'mur edilen ve kurbiyeti mevki hasebile Niza ve Aharaka harabelerini de tetkik eden müfettiſ müteaddit fotografilerden mürekkep bir de ilmi rapor vermiştir . Ele geçirilen eserler İzmir Müzesine aldırılmış ve Niza harabeleri hüsnü muhafazası için bir de harabe bekçisi ikame olunmuştur .

4 - Bandırma'nın Manyas nahiyesinde bulunan Asarı Atika hakkında mahalli mezkura gönderilen müfettiſ , Ergili'de gördüğü

ve fotoğraflerini aldığı kablî milat üçüncü asra ait Asarı Atika İzmir Müzesine nakledilmiş ve muameleyhin güzergâhtaki Kazak köyü hakkında verdiği rapor gayanı tetkik görülerek mahalli mezkurda bir mektep açılmıştır .

5 - Manisadaki Ulu caminin musanna minber kapılarının bulunduğu yerden kaldırıldığı istihbar olunması üzerine mahallinde tahkikat yapan müfettişin raporundaki mutalaatı veçhile altı asır evvel yapılan mezkur kapı kanatlarının İzmir Müzesine verilmesi hakkında lazım gelen teşebbüsatta bulunulmuştur .

6 - Antalya Belediyesince hedminde ısrar olunan ve bu hususta Eminlikle Belediye arasında münakaşa açılmasına badî olan tarihî Antalya kasaba surları hakkında Antalya Maarif Eminliği tarafından vaki olan talep üzerine tetkikat icrasıyla yıkılması ve muhafazası lazım gelen mevaki tesbit etmek üzere Antalya'ya i'zam edilen müfettişin bu hususta lazım gelen tetkikatta bulunarak ihzar ettiği plan ve fotoğraflardan nürekkep rapor gayanı dikkat görülmüş ve mahallî muhafazai abidat ve Asarı Atika Encümenince müderecatına tevfiği hareket edilmesi te'min olunmuştur .

7 - Antalya kasaba surlarıyla Müzesini teftişe me'mur edilen Aziz bey , Antalya civarında Side , Aspendos , Perge , ve Termessos harabelerinin vaz'iyeti hazıralarını tesbit etmiş ve muhafazaları hakkında dermeyan eylediği mutalaat muvafık görülerek mahalline lazım gelen tebliğat yapılmıştır . Müfettişin bu harabeler hakkındaki ilmi raporlarının Maarif Vekâleti mecmuasında negri tekarür etmiştir .

8 - Muğla , Milas civarındaki eski hafriyat mahallerini teftişe gönderilen müfettiş Stratonise , Evromos , Alabanda ve Lağina harabelerini ziyaretinde İzmir Müzesi koleksiyonuna girecek

asarı tefrik ve fotografilerle tesbit etmiş ve bunlarla Muğla Ort, Milas ilk ve Eskihisar köy mekteplerinde biriken kıymeti tarihiyeyi haiz Asarı Atikadan heykel ve sairinin de müfettişin mütalata ve hile İzmir Müzesine nakilleri için lazım gelen tebligat yapılmıştır .

9 - Afyon'un Şuhut kasabasında nadide bir lahit mevcut olduğu o havalide Asarı Atika tetkikatında bulunan İngiliz ve Amerikan profesörleri tarafından Vekalet verilen ma'lumat üzerine mezkûr lahdin Ankara'ya celbi münasip görülerek nakline Aziz bey ta'yin edilmiş ve sekiz ton sikletinde olan bu cesim eserin nakli için mahallince vesait mevcut olmadığı anlaşılmış üzerine Afyon-karahisarındaki kol ordunun vesaitinden istifade suretile nakli temin kılınmıştır . Ba'delmilet ikinci asra mensup bu güzel eser bu kerre Ankara istasyonuna gelmiş ve Oğüst ma'bedine konması muvafık görülmüştür .

Nerelerde ve kaç Müzemiz var ve vaz'ivetleri :

Istanbul'da bir müdiri umumiliğe merbut olmak üzere (4), Ankara'da (2) , Konya , Bursa , İzmir , Antalya , Adana , Edirne'de birerki minhaysilmecmi (12) Müze vardır . Bunlardan başka son zamanlarda hususi Vilayetler bütçesinin yardımıyla Sivas , Kayseri, Amasya , Tokat'ta da (4) Müze teşekkül etmiştir .

Geçen ve ewelki seneler bütün Müzelerin teftişatını yapan müfettişin raporunda İzmir , Bursa Müzelerini sür'atle terakki ve inkişafa namzet oldukları kaydedilmiştir . Bu cümleden olmak üzere ta'mirata icra edilen Bursa'daki tarihi Yeşil medrese Müze itti-haz edilmiş ve asarın eski Müzeden yeni binaya nakli kalmıştır .

A Ankara'da bir Arkeoloji Müzesinin vücut bulması hakkında müfettişin raporu şayanı tetkik görülmektedir .

Ankara Etnografya Müzesinin 15 Temmuzdan itibaren şimdiki haftada (3) gün hakla açılması tekerrür eylenmiştir .

Sivas,Amasya,Tokat ve Kayseri'de tarihî binalarda yirmi teessüs eden Müzelerin hali hazır vaz'iyetlerinin tesbit olunması te'min kılınmıştır .

Bergama'da kıymetli bir mahallî Müze vardır .

Efez'de mahallî bir Müze inşa edilmiştir . Bu sene eserlerin teşhirine başlanacaktır .

Müzelerin terakki ve inkişafı için ne gibi tedbirler ittihaz

edilmelidir ?

1 - Müze müdürlerinin mütetebbi ve çalışkan olmalarına rağmen mesleği bilgi ve görgüleri az olduğundan,bunların münavebe ile ve iki Müze müdürü bir anda olmak üzere İstanbul Müzesinde asgarî 1 ay müddetle staj görmeleri ve İstanbul Müzesinin bütün muhteviyatı üzerinde mütehassısları refakatinde etütler yaparak , gerek asarı tanımak,gerek tasnifleri yapmak ve gerek teşhir etmek usullerini öğrenmeleri lazımdır .

2 - Müze müdürlerini tergip ve teşvik için her sene Müzeleri ve Müzelerinin havalisi atikiyatı hakkında birer ay ilmi etütlerde bulunmak için her sene bütün Müzeler bütçelerine yüzellişer lira harcırah konmalı ve tetkikatta bulunacağı harabeleri Müzeler idaresi ta'yin etmelidir . Ba'dehu tanzım edeceği raporların kaymeti ilmiyehaiz olanları Vekâlet mecmuasında negredilmelidir . Bu raporlar Müze müdürlerinin iktidarı ilmişine mkyas olarak kabul edilmelidir .

Hafriyat ve tetkikat :

Memleketimizde Asarı Atika hareketleri gelişmektedir . Ali-şar'da bir kaç senedir devam eden hafriyata Amerikalılar tarafından bu sene de devam olunmaktadır .

İngiliz ve Amerikalıların eski Firiji kit'asında yapmakta oldukları ilmi tetkikler ahiren hitam bulmuştur .

Vekâleti celileleri namına "Efez"de, Berlin Müzeleri müdürü profesör doktor Wiegand tarafından Bergama'da icra edilmekte olan hafriyatlara bu sene de devam olunacaktır .

Atınadaki İtalya Asarı Atika mektebi müdürü profesör M.Della Sarta'nın "İmroz" adasında istediği hafriyat ruhsatnamesi ita olunmuştur .

Alman Asarı Atika enstitüsünün İstanbul gubesi müdürünün İznik'ta yapmak istediği ilmi tetkikata müsaade edilmiştir .

Hafriyatlar ne volda yapılmalıdır ?

Çok mühim ve muaddal olan bu mes'ele hakkında şurada bir mu-
tala yürütmek mümkün olmakla beraber , bunun daha ziyade ilmi bir
salahiyyeti haiz olacağı tabii bulunan ve Asarı Atika kanununu vücud-
da getirecek hey'etce kanunda ayrıca bir faslı mahsus olarak zikredi-
lmesi ve onun mabehüttatbik olması icap eder . Binaenaleyh , bu şe-
kilde vücuda getirilecek kanunun neğine kadar şekli sabıkanda devam
edilmesinde mahzur yoktur . Yalnız çok yüksek alimlerin idareleri
altında icra edilmekte ve edilecek olan hafriyatlarda bulundurulacak
komserlerin intihabında çok itina gösterilmesi lazımdır . Bunların
lisanaşına, atikiyata vakıf, hiç olmazsa vukufu tarihîsi olan zevat me-
yanından intihap edilmesi icap eder .

Asarı Atıkanın muhafazası :

Vekâlet emrine geçmiş olan Bursa ve İstanbul'daki tarihi kıymeti haiz türbelerin hüsnü muhafazaları için Temmuzdan itibaren beğgiler ta'yini tekarrür etmiştir .

Memleketin her tarafında mevcut olan abidatın ekserisinin kendi varlıklarını idameye medar olacak kadar vakıfları olduğu halde bunların hiç birisi layık oldukları derecede nazarı dikkate alınmamakta ve Evkaf idaresi bu hususta tamamilen lakayt bulunmaktadır . Muhafazai abidat kamununun esnayı tanziminde bu hususun da nazarı dikkate alınarak ayrıca bir faslı mahsus ile alakadarları vazifedar etmek hususu te'min olunmalıdır . Ancak sahipsiz kalan ve varidatsız vakıflardan olan kıymetli mebaninin de idamei ömürleri için ta'mirlerine medar olmak üzere Vekâleti celile bütçesine kifayet edecek kadar tahsisat vaz'ı te'min edilmelidir .

İzmir mintakasındaki meşhur harabe ve hafriyat mahallerinin muhafazalarıyla mütemadî tathiratta bulunmak ve züwara teshilat göstermek gibi hususat için elyevm (14) ve diğer Vilayetlerdeki (4) harabe ve hafriyat mahallinde de birerden dört ki cem'anyekun (18) harabe beğgisi istihdam olunmaktadır .

Bu miktar beğçi gayri kafidir . Bütün abidatın meydanda olan belli bağı harabelere ikame edilmek üzere daha beğ beğgiye ihtiyac vardır . Gelecek sene bütçesinde bu husus nazarı dikkate alınarak muktezi tahsisat konulmalıdır .

Asarı Atıka cemiyetlerinin tarzı mesai ve inkisafı :

Bu cemiyetlerin maksadı tegekkülleri , mintakaları dahilinde mevcut asarı atıkanın ve abidatı tarihiyenin himaye, keşif ve muhafazaları ve bu hususta tebvirat, irşadat ve neşriyatta bulunmak ve a'zayı cemiyetin ekserisi Maarif mensupları olmasına göre, bu hususta Maarif Emlinlerinin fa'al bir vaz'iyet almaları lazımgelir? şöyleki:

1 - Maarif müdürleri ve ilk tedrisat müfettişlerinin ,hatta kaza Maarif me'murlarının ve mektep müdür ve muallimlerinin cemiyetlere girmek hususunda bigâne kalmamalarının te'mini ve bunların kendi muhitlerinde mevcut asar ve abidatın hali hazırları hakkında mümkün olduğu derecede ilmi birer raporla cemiyeti haberdar etmeleri ve ilk tedrisat müfettişlerinin Maarif idarelerine verdikleri mu'tat raporlarında Asarı Atika hususatı için de bir kısım tıfrik etmelerinin te'mini ve Maarif Eminleri de bu raporlara istinaden Asarı Atika cemiyetlerinin alakadar oldukları bu hususat hakkında cemiyetlerin nazarı dikkatlerini celbetmeleri ,

2 -cCemiyetler gerek haberdar oldukları ve gerek Maarif Eminliklerinden aldıkları ma'lumat üzerine vakıf oldukları bu asar ve abidat üzerinde yapacakları etütleri her altı ayda bir Vekaletе gönderecekleri raporlarıyla bildirmeleri ve bunlar arasında ilmi kıymet ve ehemmiyeti olduğu tezahür edenlerin negri hususu Vekâletge tensip efildiği taktirde bunların negredilebilmesi için bir miktar nakdi muavazette bulunulmasının derpiş edilmesi icap eder .

Asarı Atika nizamnamesi

Elyevm ahkâmı meriyülicra farzettığımız 1324 tarihli Asarı Atika nizamnamesinin , kanunu Medenî'nin mevkiî meriyete var'ını müteakip bir çok mevaddı tatbikten sakit olmuştur .Cümhuriyet devrinde (Memaliki mahrusesi şahane) ve (Müzei hümayun) diye bağliyan bir nizamnamenin mevcudiyeti ve bununla amel edilmesi garip oluyor . Ba husus Asarı Atika nizamnamesi bu günkü ihtiyaçla da te'lif kabul etmez . Eldeki bu eski kanun , hemen hemen İtalyan ve Yunanistan kanunlarından muktebestir.Halbuki en son Asarı Atika kanunları çok tetkika gayandır.Nitekim Mısır kanunu gibi . Binaenaleyh medenî memleketlerin Asarı Atika kanunları terceme ettirilerek memleketimize en uygun olanı iktibas edilmelidir . Bu mes'ele çok mühim olduğundan kanunların tetkikına salahiyettar bir hey'et me'mur edilmelidir.Ve zanni a-cizaneme kalırsa bu hususta biraz isti'cal gösterilmelidir .

Muhafazai abidat hakkında nizamname

1330 tarihli nizamnamenin (Esvar ve kılaı atikadan Belediyeler ile Vilayata terk olunacak yerler hakkında kanun) birinci maddesi : hedğine müsadde olunaz kıla ve esvardan belediyesi müteşekkil yerlerdeki mahallî belediyelerine,belediyesi gayri müteşekkil yerdekilerle belediyeler hududu haricinde olanları buldukları vilayata nizamnamesi mezkûr ahkâmına riayet edilmek gastiyle arsalariyle beraber belediyeye terk olunacaktır demektedir . Buna istinaden Diyarbakir, Antalya, Kayseri gibi yerlerde belediye varidatın az olmasından hem tağından hem yerinden istifade etmek için belediyeler hedmiyata vesile aramaktadırlar.Nitekim bu hususta tarihi Antalya surlarının yıkılması

için Antalya Maarif Eminliği ile Belediyesi arasında zuhur eden mü-
nakaga bunun en bariz bir nümnesidir .

Binaenaleyh bu hususatin te'mini için ewele mirde Avrupa v
Mısır devletlerinin Asarı Atika nizamnameleri terceme ettirilerek
ba'dehu bu tercemeler İstanbul Asarı Atika Müzeler müdürü Halil bey-
in riyaseti altında Asarı Atika müfettiği , Kütüphaneler müfettiği
ve Müzenin mütehassıslarından iki zat ile Darülfünun hukuk müderris-
lerinden iki zatten tereküp edecek bir komisyon tarafından tetkık
ve :

- 1 - Asarı Atika kanunnamesi ,
- 2 - Muhafazai Asar ve Abidat kanunu ,
- 3 - Mizeleri dahili nişannamesi ,

Olarak üç parçadan mürekkep kanun ve nizamnameler tesbit
ve ta'yin edilerek ba'dehu bunların kesbi kamuniyet etmesine mukte-
zî muamelenin ifası labüt ve zaruridir .

T. C.
Maarif Vekâleti

Ankara: / / 1930

Dairesi

Umumi

Hususi

Hulâsa:-----

Münderecat :

- 1 - Asarı Atika ve Müzeler tefrişatı ,
- 2 - Nerelerde kaç Müzemiz vardır ,
- 3 - Müzelerin terakkî ve inkişafı için ne gibi tedbirler ittihaz edilmelidir ,
- 4 - Hafriyat ve tetkikat ,
- 5 - Asarı Atika muhafazası ,
- 6 - Asarı Atika cemiyetleri ve tarzı mesai ve inkişaf ları ,
- 7 - Asarı Atika nizamnamesi ,
- 8 - Muhafazai Abidat = .

(Hangi daire evrakına cevap teşkil ettiğinin tasrihi rica olunur.)

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIZM0402904